

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ověření úloh do připravované cvičebnice k didaktice předškolní HV

Control of exercises for the preparation of a workbook about teaching of preschool music

Patrik Erlebach

Vedoucí práce: Mgr. Milena Kmentová, Ph. D.

Studijní program: Učitelství pro mateřské školy

Studijní obor: B MS 20

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Ověření úloh do připravované cvičebnice k didaktice předškolní HV potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Prohlašuji, že jsem při její tvorbě nepoužil nástrojů umělé inteligence jiným způsobem, než je uvedeno ve vyjádření, které je součástí textu práce. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. dubna 2025

Touto cestou bych chtěl poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Mileně Kmentové, Ph. D., za pomoc, množství cenných připomínek, rad a doporučení. Taktéž bych chtěl poděkovat za ochotu a čas při konzultování a vedení této práce. Chtěl bych poděkovat své rodině za podporu na mé pedagogické cestě. Dále děkuji mým kolegyním v mateřské škole a také mému pedagogickému týmu v Hudební škole Písnicka za podporu při mém studiu a ověřování získaných poznatků v praxi.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá vytvořením, ověřením a cizelací přípravných a rozvíjejících úloh k již existujícím úkolům připravované cvičebnici k didaktice předškolní hudební výchovy. Teoretická část se zaměřuje na charakteristiku současného stavu hudební výchovy v mateřských školách, požadavky kladené na učitele a analýzu studijních materiálů na pedagogických fakultách. Cílem empirického výzkumu bylo zjistit, zda tyto úlohy přispívají k rozvoji rytmického cítění, tonálního cítění a hudební představivosti u učitelek mateřských škol. Výzkum probíhal formou individuální výuky v soukromé hudební škole. Výzkumný vzorek tvořilo šest studentek s rozdílnou úrovní hudebních schopností a pedagogických zkušeností, od začátečnic po pokročilé. Výsledky potvrdily, že připravená sada úloh vede k rozvoji sledovaných schopností a zároveň pozitivně ovlivňuje vztah učitelek k hudebním činnostem. Práce také reflektuje potřebu aktualizace zpracování studijních materiálů používaných v oblasti hudební didaktiky a doporučuje tvorbu moderních on-line podpůrných nástrojů včetně videoukázek a interaktivních prvků. Výsledky mohou sloužit jako inspirace pro inovaci výuky na pedagogických fakultách a pro rozvoj profesních kompetencí učitelů v oblasti hudebního vzdělání.

KLÍČOVÁ SLOVA

mateřská škola, učitel, didaktika předškolní HV, hudební schopnosti, rozvoj

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on the creation, verification, and refinement of preparatory and developmental tasks that complement the existing exercises in a forthcoming workbook on the didactics of preschool music education. The theoretical part centers on the current state of music education in kindergartens, the requirements placed on teachers, and an analysis of study materials used at faculties of education. The aim of the empirical research was to determine whether these tasks contribute to the development of rhythmic perception, tonal perception, and musical imagination in kindergarten teachers. The research was conducted in the form of individual lessons at a private music school. The research sample consisted of six female students with varying levels of musical skills and teaching experience, ranging from beginners to advanced learners. The results confirmed that the prepared set of tasks supports the development of the targeted abilities and positively influences the teachers' attitudes towards musical activities. The thesis also reflects the need to update the format of study materials used in music didactics and recommends the creation of modern online support tools, including video demonstrations and interactive elements. The results may serve as inspiration for innovation in teacher education at faculties of education and for the development of teachers' professional competencies in the field of music education.

KEYWORDS

kindergarten, teacher, didactics of preschool music education, musical skills, development

Obsah

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Charakteristika absolventa programu Učitelství pro MŠ v oblasti hudební výchovy na pedagogických fakultách v ČR.....	9
2 Předpoklady na straně učitele v MŠ	13
3 Předpoklady na straně vybavení školy	15
4 RVP PV a hudební činnosti v mateřské škole	16
4.1 Příklady dílčích cílů souvisejících s hudebními činnostmi z RVP pro předškolní vzdělávání (2021)	16
4.2 Porovnání RVP PV s Plánem výchovné práce pro jesle a mateřské školy a její přílohou, dílčí metodickou příručkou	17
5 Teoretický výzkum studijních materiálů	19
5.1 Metodická řada notesů „Hudba v současné škole“ (Jenčková, 1996–2025)	21
5.2 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání (Lišková, 2006).....	23
5.3 Hudební výchova v mateřské škole (Zezula, Janovská, Kurková a Budík, 1987)	24
5.4 Hudební výchova dětí předškolního věku (Kodejška a Váňová, 1989)	24
5.5 Od výkřiku k písničce (Jurkovič, 2012)	27
5.6 Rozvíjíme hudební dovednosti dětí (Kubecová, Pehelová, Slavíková, Růžičková a Váňová, 2017)	27
5.7 Učíme děti zpívat (Tichá, 2014).....	28
PRAKTICKÁ ČÁST	31
6 Předmět a cíl výzkumu	31
6.1 Předmět výzkumu	31
6.2 Cíl výzkumu	31

6.3	Výzkumné otázky	31
6.4	Výzkumné metody	31
7	Průběh výzkumu	33
7.1	Charakteristika studentek	33
7.2	Průběh individuální výuky hry na klavír	34
7.3	Hodnocení výchozí úrovně a pokroků získaných prací se sadou úloh hudebně- didaktických úkolů	38
7.3.1	Škály hodnocení úrovně rytmického cítění	38
8	Vstupní úroveň hudebních schopností	40
9	Výsledky závěrečných lekcí	46
10	Odpověď na výzkumné otázky	50
11	Diskuse	52
	Závěr	54
	Seznam použitých informačních zdrojů	56
	Seznam příloh	59

Úvod

Hudební výchova je nedílnou součástí předškolního vzdělávání a významně přispívá k rozvoji osobnosti dítěte. Mění se Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, ale potenciál HV v podpoře celostního rozvoje dítěte je pořád stejný – byla by chyba jej nevyužívat. Svým komplexním charakterem podporuje nejen hudební schopnosti a dovednosti, ale zároveň podporuje rozvoj jemné a hrubé motoriky, řeči, paměti, kreativity i schopnosti kooperovat. Pravidelné zařazování hudebních činností do každodenní výchovně-vzdělávací práce je velmi důležité k podpoře všestranného rozvoje dětí v mateřských školách (dále MŠ).

Aby mohly být tyto přínosy hudební výchovy plně využity, je nezbytná kvalitní odborná a didaktická připravenost učitele. Učitel MŠ by měl být svým kvalitním vzorem pro děti. To v sobě odráží i tu skutečnost, že dítě se učí převážně nápodobou, a právě proto je potřeba, aby byl učitel autentickým hudebním vzorem.

V současném systému přípravy budoucích učitelů pro mateřské školy se klade důraz na osvojení základních hudebních schopností a dovedností a schopností aktivně vést hudební činnosti. Mnozí studenti však vstupují do studia s velmi odlišnými výchozími schopnostmi a se značnými obavami z hudebních činností a jejich realizací. Zejména pokud se jedná o hru na hudební nástroj nebo zpěv.

Tato bakalářská práce reaguje na tuto situaci návrhem, ověřením a úpravou konkrétních hudebně-didaktických úloh, které mají následně sloužit jako součást připravované cvičebnice k didaktice předškolní hudební výchovy. O hudební činnosti v předškolním vzdělávání se dlouhodobě zajímám a vnímám je jako přirozenou a obohacující součást každodenní práce s dětmi. V rámci studia a vlastní praxe jsem se mohl podílet na přípravě a ověřování hudebních činností pro učitele mateřských škol. Do budoucna bych chtěl působit jako ředitel mateřské školy a považuji za důležité, aby pedagogové byli kvalitně připraveni nejen po stránce teoretické, ale také praktické. Právě v oblasti hudebních činností vnímám prostor pro rozvoj jejich profesních kompetencí.

Výzkumná část této bakalářské práce byla realizována formou individuálních lekcí výuky hudební výchovy a jeho cílem bylo zjistit, zda ověřované úlohy mohou efektivně podpořit rozvoj rytmického cítění, tonálního cítění a hudební představivosti učitelek MŠ.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika absolventa programu Učitelství pro MŠ v oblasti hudební výchovy na pedagogických fakultách v ČR

Hudební výchova v mateřských školách vyžaduje promyšlený, metodicky správný a citlivý přístup, který respektuje vývojová specifika dětí předškolního věku. Tomu je přizpůsoben vzdělávací obsah didaktiky předškolní hudební výchovy na všech 10 pedagogických fakultách v České republice, které obor Učitelství pro mateřské školy dle dostupných informací na portálu VysokeSkoly.cz nabízejí. Charakteristika absolventa oboru UMŠ obsahuje shodné informace z elektronických zdrojů jednotlivých fakult, které byly vyhledány a následně porovnány. Absolvent oboru UMŠ by měl tedy umět vést správně metodicky různé typy hudebních činností – pěvecké, instrumentální, hudebně-pohybové a poslechové. Činnosti by měl vést především s ohledem na věkové a individuální schopnosti dětí.

Tabulka 1 Zdroje dat a informací k analýze studijních zdrojů

Univerzita Karlova	https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=prohl&fak=11410&oborplan=OKBMS21&yuc=&oborsims=0112RA300008
Masarykova univerzita	https://is.muni.cz/predmet/1441/XHV06?lang=cs
Univerzita Palackého v Olomouci	https://stag.upol.cz/ects/predmet/KHV/KPDH@?lang=cs&rocnik=2
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	https://wstag.jcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjM0Mjc0EwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjIzZmZyMDM2ODU0NzY2OTUyAAAAA**#prohlizeniSearchResult
Západočeská univerzita v Plzni	https://portal.zcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGNjY0MjAzEwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjIzZmZyMDM2ODU0NzY2Nzc0AAAAA**#prohlizeniDetail https://portal.zcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGNjY0MjAzEwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjIzZmZyMDM2ODU0NzY2Nzc0AAAAA**#prohlizeniDetail

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně	https://portal.ujep.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjM0MTM5EwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjZMzcyMDM2ODU0NzcwODMzAAAAA**#prohlizeniDetail https://portal.ujep.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjM0MTM5EwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjZMzcyMDM2ODU0NzcwODM5AAAAA**#prohlizeniDetail https://portal.ujep.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjM0MTM5EwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjZMzcyMDM2ODU0NzcwODM4AAAAA**#prohlizeniDetail
Univerzita Hradec Králové	https://stag.uhk.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjI5ODAzEwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjZMzcyMDM2ODU0NzcyMzAxAAAAA**#prohlizeniDetail https://stag.uhk.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjI5ODAzEwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjZMzcyMDM2ODU0NzcyMjk4AAAAA**#prohlizeniDetail
Ostravská univerzita	https://is-stag.osu.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAFMTExMDcTAQAAAAEACHN0YXRIS2V5AAAAQAULTkyMjMzNzIwMzY4NTQ3NzI4MTkAAAAA#prohlizeniDetail
Technická univerzita v Liberci	https://stag.tul.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjMxMzA2EwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjZMzcyMDM2ODU0NzcyMzk1AAAAA**#prohlizeniDetail https://stag.tul.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjMxMzA2EwEAAAABAahzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjZMzcyMDM2ODU0NzcyMzk2AAAAA**#prohlizeniSearchResult
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	https://stag.utb.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAFMTQyNzcTAQAAAAEACHN0YXRIS2V5AAAAQAULTkyMjMzNzIwMzY4NTQ3NzE1MzEAAAAA#prohlizeniSearchResult

V oblasti **PĚVECKÝCH ČINNOSTÍ** by měl absolvent ovládat výběr vhodného repertoáru, který odpovídá úrovni hudebního vývoje dětí po stránce melodické, ale i rytmické. Zpěv dětí i svůj by měl absolvent zvládnout doprovázet hrou na hudební nástroj, zpravidla na klavír, který je vyučován na všech pedagogických fakultách, který tento studijní program nabízejí. Disponuje také znalostmi o hlasové hygieně a o práci s dechem. Absolvent bude umět děti správně rozezpívat, vést je při nácvičce jednohlasu. Důležitou součástí charakteristiky absolventa UMŠ je i schopnost didakticky aplikovat hlasovou a pěveckou

výchovu v souladu s požadavky Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

V oblasti **INSTRUMENTÁLNÍCH ČINNOSTÍ** absolvent ovládá techniku hry na Orffovské nástroje i další jednoduché rytmické nástroje, včetně ozvučných předmětů – Zvládá tvorbu elementárních instrumentálních doprovodů písní i dětských říkadel. Dovede taktéž využít vlastní hru na klavír a zobcovou flétnu v rámci své práce.

V oblasti **HUDEBNĚ-POHYBOVÝCH ČINNOSTÍ** absolvent dokáže samostatně vést tento typ činností s důrazem na senzomotorický rozvoj dítěte a jeho specifika. Využívá různé pohybové prostředky, prvky hry na tělo, ale i prvky taneční výchovy. Zvládne také pohybově reagovat na hudbu. Absolvent UMŠ je schopen propojit rytmickou deklamací říkadla a pohybové hry s hudbou. Absolvent UMŠ svým působením podněcuje vlastní kreativitu dětí.

V oblasti **POSLECHOVÝCH ČINNOSTÍ** volí absolvent vhodný poslechový repertoár a zvládá vytvořit metodický promyšlený postup pro zprostředkování hudebního zážitku. Absolvent rozvíjí u dětí schopnost vnímat hudební výraz prostřednictvím asociačních rozhovorů a dalších činností. Absolvent umí vést poslechové aktivity zaměřené na krátké klavírní miniatury i hudební pohádky, které se propojují s dalšími typy hudebních činností a mají i mimohudební přesah.

Při podrobnějším porovnání vzdělávacího obsahu výuky hudební výchovy na jednotlivých fakultách vysokých škol v ČR můžeme najít několik specifických přístupů pro dané univerzity. Na Univerzitě Karlově je hudební výchova integrována do širšího rámce didaktiky estetických výchov, kde dochází k propojení s výtvarnou výchovou. Taktéž je znatelné propojení hudebních činností a logopedické prevence, což odráží mezioborový přístup k rozvoji dítěte předškolního věku. Na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem je patrné zaměření na poslechové činnosti, kterým je věnována zvýšená pozornost. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích se odlišuje od ostatních fakult nižším zastoupením hudební výchovy v rámci studijního plánu. Nabízena je zde i výuky hry na kytaru. Západočeská univerzita v Plzni přistupuje k hudební výchově velmi prakticky, studenti zde v průběhu svého studia tvoří vlastní zpěvník písní, který vychází z pečlivého výběru vhodného repertoáru pro děti. Kladen je zde důraz ale i na osvojování již vzniklých

písni. Studenti se zde zaměřují i na tvorbu písni vlastních, což rozvíjí jejich vlastní kreativitu. Výuku zde vede Veronika Růžičková, která je aktivní autorkou dětských písni a jejíž přístup přináší do výuky jistou inspiraci. Na Univerzitě Hradec Králové je hudební výchova koncipována s důrazem na zážitkové učení, které je považováno za klíčové při výchově malého posluchače. Výraznou osobností, která nejen na Univerzitě Hradec Králové, ovlivňuje pojetí výuky, je profesorka Eva Jenčková. Právě Eva Jenčková uplatňuje rozmanité formy nácvičkú písni, podporuje tvořivý přístup studentů a soustavně integruje různé hudební činnosti do uceleného metodického systému. Benefitem zde může být vnímána i organizace výuky hry na hudební nástroj. Nabízena je zde výuka hry na klavír a na housle. Výuka je organizována formou výuky po dvojicích, kde je zajištěn dostatečný prostor pro rozvoj hráčských dovedností odpovídající technické úrovni studenta. Ostravská univerzita, podobně jako Technická univerzita v Liberci podporuje kolektivní pěveckou výchovu v podobě výuky sborového zpěvu.

Celkově lze říct, že ačkoliv výuka didaktiky předškolní hudební výchovy v rámci studijního programu Učitelství pro MŠ vychází téměř ze společných základů a cílů (viz Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání), jednotlivé fakulty volí v určitých oblastech odlišné přístupy. Tyto rozdíly nevypovídají o kvalitě, ale spíše o specifickém pojetí výuky, které vychází z tradic jednotlivých pracovišť, profesního zaměření vyučujících a jejich pedagogické praxi či regionálních podmínek.

2 Předpoklady na straně učitele v MŠ

V učebnici pro střední pedagogické školy „Hudební výchova v mateřské škole“ (Zezula, Janovská, Kurková, Budík, 1990) lze označit jako předpoklady pro úspěšný výkon práce učitele v mateřské škole tyto dovednosti a kompetence:

- Přiměřená dovednost hry na hudební nástroje (klavír, housle, zobcová flétna, dětské nástroje)
- Dostatečná teoretická i praktická příprava
- Pedagogické schopnosti i pedagogický takt
- Motivace k estetickovýchovné práci
- Poučenost v odborné a metodické literatuře
- Znalost hudebního materiálu a didaktických metod

Ve výše zmiňované publikaci jsou vyzdvíženy, dle autorů, nejpodstatnější praktické dovednosti, jimiž by měla učitelka v MŠ disponovat:

- Přiměřeně kultivovaný, kvalitní pěvecký projev
- Dovednost elementární vokální improvizace
- Hra na hudební nástroje
- Dovednost organizovat a vést hudební činnosti

Pavel Jurkovič (2012) uvádí základní předpoklad na straně učitele v mateřské škole, který můžeme vnímat mnohdy jako požadavek na výběr správného učitele v MŠ takto „*Co je pro děti v mateřské škole nejvíce motivující a povzbudivé? Je to samozřejmě učitelka, jež má zjevně hudbu ráda a hraje na hudební nástroj, kterým nejen doprovází zpěv, ale zpestřuje jím i jiné činnosti a inspiruje děti k napodobení*“ (Jurkovič, 2012, s. 22). Všichni zaměstnanci v mateřských školách, ale také odborná literatura nám zajisté potvrdí, že děti předškolního věku se učí především nápodobou. Z tohoto důvodu je velice důležité, aby učitel MŠ disponoval kvalitním a zvučným hlasem, který zvládne dětem představit písně různých žánrů, zajímá se o hudební dění ve svém okolí, zvládne interpretovat hrou na klavír známé lidové, ale i dětské písně. Jakýmsi vrcholem hudebních předpokladů můžeme myslet kreativitu nejen u klavíru, kdy učitel zvládne dětem hrát k pohybu, improvizovat. Vlastní hrou učitel podněcuje v dětech zájem například o docházení do ZUŠ či DDM právě za

hudebním vzděláním. Názor Jurkoviče (2012) se shoduje s myšlenkou Liškové (2006), že učitelka by měla být schopna vnímat hudbu citově a rozumově. Podobně je tomu také u názoru, že učitelka MŠ by měla zvládnout interpretovat hudbu pěvecky i instrumentálně. Učitel/ka MŠ by zkrátka měla být tvůrčí osobností, která má dostatečné hudební schopnosti a disponuje hudebními dovednostmi.

V roce 2023 byl zahájen pedagogický projekt týmu autorů ve složení Mileny Kmentové, Jana Chumchala, Barbory Loudové Stralczyňské a Barbory Jindrové, který má za cíle:

- Nahlédnout širší kontext a získat daty podložené argumenty pro ne-provedení konkrétních změn v koncepci HV v preprimárním vzdělávání;
- vytvořit nové studijní texty a materiály pro didaktiku HV v preprimárním vzdělávání;
- podle potřeb všech dotčených stupňů vzdělávání inovovat obsah a formu studijních programů pro budoucí učitele v preprimárním vzdělávání v oblasti HV. (Kmentová et al., 2024).

Stěžejním bodem pro tento pedagogický projekt bylo dotazníkové šetření zaměřené na kompetence učitelů MŠ, které mají úzké spojení s hudební výchovou. Jádro dotazníkového šetření směřovalo na zjištění očekávaných hudebních kompetencí absolventů středoškolského studijního programu Předškolní a mimoškolní pedagogika a vysokoškolského studijního programu Učitelství pro mateřské školy. Získaná data můžeme považovat jako hlavní motiv pro změny v přípravě budoucích učitelů na středních školách a pedagogických fakultách. Ze získaných dat můžeme také uvádět, co je například v největší míře u absolventů očekáváno v oblasti předškolní hudební výchovy:

- Absolvent by měl být schopen zahrát a naučit se zcela novou (neznámou) píseň;
- měl by ovládat základy doprovodu jednoduchých písní v levé ruce
- měl by disponovat širokým písňovým repertoárem pro nejrůznější příležitosti a situace, zvládne zazpívat z paměti 25–30 písní;
- měl by být schopen zahrát na klavír ke cvičením a hudebně-pohybovým činnostem;
- měl by čistě zpívat s oporou klavírního doprovodu

3 Předpoklady na straně vybavení školy

Většinou se zabýváme předpoklady na straně učitele, ale pozornost by měla být zajisté věnována i materiálnímu vybavení na straně školy. Organizaci pěveckých činností můžeme přirovnat i činnosti pěveckého sboru na prvním stupni základní školy. Právě díky tomuto přirovnání můžeme vycházet z publikace „Dětský pěvecký sbor na prvním stupni základní školy“ dvojice autorů, a to Jaroslava Hamana a Jiřího Skopala. I přes okolnost, že vydání této publikace je z roku 1990, v oblasti vybavení mateřských a základních škol se příliš nezměnilo. Autoři zmiňují potřebu větší třídy, která bude vybavena hudebním nástrojem, nejlépe pianinem. Nízké pianino a vysokou stoličkou můžeme rozumět jako základ pro to, aby měl sbormistr rozhled na děti. Pianino můžeme nahradit klávesami. S tímto nesouhlasí Marie Lišková, která zmiňuje, že „nelze jej ale nahradit jednoduchými klávesami“ (Lišková, 2006, s. 162). K základnímu vybavení také patří soubor dětských hudebních nástrojů. Při vybavování tříd mateřských škol bychom měli myslet na počty dětí ve třídách a tomu přizpůsobit počet hudebních nástrojů tak, abychom měli „dostatečný počet hůlek, bubínků“ (Lišková, 2006, s. 162). Neméně důležitou věcnou podmínkou je vybavení tříd MŠ kvalitní reprodukční technikou. V dnešní době se jedná dle návštěv mateřských škol o vybavení bezdrátovými reproduktory. K nezbytným pomůckám patří bezpochybně dostatečná zásoba notového materiálu v podobě učebnic a zpěvníků. V prostorových podmínkách pro realizaci hudebních činností se autoři Haman se Skopalem (1990) shodují s autorkou Liškovou (2006), že je třeba mít dostatečně velkou třídu.

4 RVP PV a hudební činnosti v mateřské škole

Stejně jako se postupem času mění cíl předškolní výchovy a vzdělávání, mění se i kurikulární dokumenty pro mateřské školy z nichž vychází i nabídka vzdělávacích činností v mateřských školách. Učitelé MŠ by měli tedy disponovat dovednostmi, které vyplývají z dílčích cílů uvedených v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání chápeme dle Kořátkové (2013) jako závazný dokument, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. V běžné praxi v mateřských školách můžeme tento kurikulární dokument vnímat jako seznam požadavků, které bychom měli po dobu docházky dítěte do mateřské školy plnit, za jakých podmínek probíhá předškolní vzdělávání správně, jaké kompetence má také učitel MŠ atp. Dílčí cíle pro oblast předškolní hudební výchovy nejsou sice konkretizovány, ale je zde patrné, že budou naplněny prostřednictvím hudebních činností. Učiteli dává toto vstřícné kurikulum na státní úrovni volnost při výběru formy a způsobu vlastní realizace výchovně-vzdělávací práce.

Jak již bylo zmíněno, cíl předškolní výchovy se v naší společnosti mění. V roce 2025, kdy byla psána i tato závěrečná práce, vzniklo revidované vydání Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Pro pojetí hudebních činností v mateřské škole se nic nemění a jejich realizace může probíhat i nadále formou, jakou bylo zvyklé. Výraznou změnou je pro učitele nový pojem „OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY UČENÍ“, jenž nahradil dílčí vzdělávací cíle a očekávané výstupy.

4.1 Příklady dílčích cílů souvisejících s hudebními činnostmi z RVP pro předškolní vzdělávání (2021)

V této podkapitole se zaměříme na příklady cílů, které jsou obsaženy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání v platném znění od 1. září 2021. Uvedené cíle jsou úzce spjaté s hudební výchovou, přes jejíž činnosti lze dílčí cíle naplnit. Učitel MŠ při své práci by měl mít na paměti, že by měla nabídka vzdělávacích činností reagovat na zájmy a potřeby dětí ve třídě.

- Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- Rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
- Rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání
- Vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností
- Rozvoj společenského i estetického vkusu
- Poznávání jiných kultur
- Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu

V současném pojetí předškolního vzdělávání v mateřských školách, kdy je důraz kladen na situační nebo prožitkové učení dle RVP PV, je z výše uvedených cílů zřejmé, že dílčí cíle lze naplňovat také napříč dalšími činnostmi v předškolním vzdělávání (např. výtvarnými, prosociálními, environmentálními, kognitivními atp.). Realizace hudebních činností je možná i ve venkovním prostředí, například na zahradě mateřské školy, jak uvádí Marie Lišková (2006, s. 161).

4.2 Porovnání RVP PV s Plánem výchovné práce pro jesle a mateřské školy a její přílohou, dílčí metodickou příručkou

Předchůdcem RVP PV byl Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy. Ten byl následně rozpracován do tematických plánů, učitelkami laicky označovaných jako „plachty“. Bohužel však neumožňoval vysokou míru volnosti při realizaci a plánování vzdělávací nabídky. Poměrný benefit přineslo obohacení Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy o dílčí metodické příručky k právě zmiňovanému programu. Dílčí metodické příručky byly vydávány k jednotlivým výchovným složkám (branná, výtvarná, mluvní výchova a další). Ne jinak tomu bylo u předškolní hudební výchovy, kde Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy obsahuje podrobný popis úkolu, tedy toho, co by měla učitelka v mateřské škole splnit a jak naplňovat cíle programu. V současné době, dle denních rozhovorů s učitelkami a ředitelkami mateřských škol, doporučují učitelky a

ředitelky s dlouholetou praxí tento materiál jako oporu začínajícím učitelům, protože v současné době podobnou příručku úzce navazující na RVP PV, 2021 či RVP PV, 2025 nenajdeme.

5 Teoretický výzkum studijních materiálů

V kapitole se zaměříme na popis a analýzu studijních materiálů, které se používají v rámci výuky didaktiky předškolní hudební výchovy na pedagogických fakultách v České republice. Výběr a porovnání studijních materiálů vychází z výzkumné otázky: **V čem se shodují a v čem se liší materiály používané v didaktice předškolní hudební výchovy?**

Mezi nejčastěji doporučované studijní materiály v didaktice předškolní hudební výchovy v oboru Učitelství pro mateřské školy se dle veřejně dostupných informací ve studijních informačních systémech v abecedním seznamu níže nejčastěji řadí:

- **Edice „Hudba v současné škole“** z pera Evy Jenčkové (1996–2025)
- **Hudební činnosti v předškolním vzdělávání** Marie Liškové (2. vydání, 2006)
- **Hudební výchova v mateřské škole** autorů Jiřího Zezuly, Olgy Janovské, Libuše Kurkové a Jana Budíka (2. vydání 1990)
- **Hudební výchova dětí předškolním věku** (1. svazek – Hudební schopnosti) od Miloše Kodejšky a Hany Váňové (1. vydání, 1989)
- **Od výkřiku k písničce** od Pavla Jurkoviče (1. vydání, 2012)
- **Rozvíjíme hudební dovednosti dětí** od Markéty Kubecové, Marcely Pehelové, Marie Slavíkové, Veroniky Růžičkové a Hany Váňové (1. vydání, 2017)
- **Učíme děti zpívat** Aleny Tiché (3. vydání, 2014)

Pro představu o frekvenci využívaných studijních materiálů byla vytvořena tabulka, kde je označeno, na kterých fakultách se používají dané materiály. Vzhledem k okolnosti, že řada metodických notesů *Hudba v současné škole* od Evy Jenčkové je neustále rozšiřována o nové tituly s novými poznatky z hudební didaktiky, budeme brát její využití bez specifikace konkrétních titulů, pouze v obecné rovině.

Tabulka 2 Výskyt studijních materiálů k didaktice předškolní HV na jednotlivých univerzitách v ČR

	METODICKÁ EDICE „HUDEBA V SOUČASNÉ ŠKOLE“*	HUDEBNÍ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	HUDEBNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	HUDEBNÍ VÝCHOVA DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	OD VÝKŘIKU K PÍSNÍČCE	ROZVÍJÍME HUDEBNÍ DOVEDNOSTI DĚTÍ	UČÍME DĚTI ZPÍVAT
UNIVERZITA KARLOVA	X	X	X	X			X
MASARYKOVA UNIVERZITA		X		X	X	X	X
UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI	X	X	X	X	X		X
JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH	X						
ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI	X	X	X			X	X
UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ							
UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ	X		X				
OSTRAVSKÁ UNIVERZITA	X						X
TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI	X						X
UNIVERZITA TOMÁŠE BATIVE ZLÍNĚ	X	X					X

Z přehledu vyplývá, že mezi nejčastěji využívané publikace patří Učíme děti zpívat, která je zařazena do výuky na osmi fakultách z deseti. Stejně tak metodická řada Hudba v současné škole, která je zmiňována na 8 fakultách. Zajímavým zjištěním autora této bakalářské práce je, že právě tyto dvě publikace patří k nejkompexnějším a zároveň nejaktuálnějším zdrojům v oblasti didaktiky předškolní HV. Mezi další materiály, které jsou často doporučovány se řadí tituly Hudební výchova v mateřské škole (5x), Hudební činnosti v předškolním vzdělávání (4x) a Hudební výchova dětí předškolního věku (3x). Mezi studijní materiály, které se používají zřídka můžeme zařadit Od výkřiku k písničce (2x) Pavla Jurkoviče nebo Rozvíjíme hudební schopnosti dětí (2x).

Je tedy patrné, že některé fakulty vycházejí především z dlouhodobě používaných titulů, zatímco jiné a aktuální zařazují méně častěji. Z přehledu také vyplývá, že mezi fakultami najdeme určité shody v základních používaných materiálech, ale zároveň každá fakulta volí pro konkrétní oblast jiný studijní materiál, který odpovídá stylu výuky a preferencím konkrétních vyučujících.

5.1 Metodická řada notesů „Hudba v současné škole“ (Jenčková, 1996–2025)

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, konkrétně Hudební katedra je kmenovým pracovištěm profesorky Evy Jenčkové, autorky studijního materiálu, metodické řady notesů Hudba v současné škole vydávané v nakladatelství Tandem. Vydání 1. dílu se datuje na rok 1996. V současné době metodická řada čítá přes 40 titulů, tedy různobarevných sešitů formátů A5. Každý díl je zaměřen na konkrétní hudební činnost a na nové poznatky didaktiky hudební výchovy určené nejen pro mateřské školy, ale i základním školám. Notesy si jsou uspořádány většinou podobně. Vždy zde najdeme úvod autorky, několik stran věnovaných didaktickému tématu a následně modelové situace, které lze realizovat tak, jak jsou popisovány v titulech nebo činnosti, které jsou popisovány, napodobit a obměnit.

Právě v mateřských školách jsou velmi populární metodické sešitky díky vysoké míře zastoupení vhodného písňového repertoáru propojeného s dalšími oblastmi hudebních i mimohudebních činností. Nemalé množství příspěvků pocházejících z notesů je volně dostupné i na internetu v různých učitelských skupinách sociálních sítích.

Jenčková (2002) vyzdvihuje například tvorbu populárních zahraničních autorů Carla Orffa či Emila Juquese Dalcrozeho, z domácí tvorby zmiňuje autorky Boženu Viskupovou, Věru Mišurcovou, Libuši Kurkovou a Evu Kulhánkovou. Zpravidla se jedná o autorky hudebních publikací aktivní v minulém století. Tvorba zmiňovaných autorů je přínosná pro práci učitele MŠ i v současné době. Jedná se především o významné osobnosti hudebně-pohybové výchovy v českém školství.

Tvorba profesorky Evy Jenčkové významně ovlivňuje hudebně-pohybovou výchovu v českých mateřských a základních školách. V mateřských školách se jedná především o pohyby na úrovni gest a jednoduchých tanečních figur. Krédo, které se Jenčková snaží propagovat mezi učiteli MŠ, je především důležitost pohybu v podobě zaměstnaných rukou při nácvičku písni.

Autorka se v českém školství, ať už v preprimárním nebo primárním, významně zasloužila o využívání netradičních pomůcek při hudebních činnostech v mateřských školách či hudební výchově na školách základních. Typickými netradičními pomůckami vnímejme předměty běžné denní potřeby a také předměty, které volně najdeme ve vybavení školy, v rámci pobytu venku s dětmi atd. Mezi netradiční pomůcky můžeme zařadit například igelitové pytlíky, prádlovou gumu, ořechové skořápky, plechové krabičky, tužky, louskáček na ořechy a spoustu dalších předmětů.

Eva Jenčková využívá v rámci svých seminářů i běžné výuky vlastní instrumentář. Konkrétně se jedná o soubor, který obsahuje dřevěné bicí nástroj, prostřednictvím kterého děti mohou rozvíjet i svoji motoriku, zároveň také svůj estetický vkus. Jedná se o rytmické vařečky, rytmická vejce a zátky, rytmický traktor, drhlo, řehtačku a ozvučná minidřívka. Tyto předměty jdou využít opět jinak, i mimo hudební činnosti. Jak nástroje využít k ostinátním doprovodům říkadel a dětských písni nalezneme právě v metodických notesech.

Kromě aktivního využívání výše zmiňovaných pomůcek Eva Jenčková nemálo významně přispěla a nadále přispívá k formování obsahu hudebních činností v předškolním vzdělávání. Na svých seminářích, ale i ve své monografii „Hudba a pohyb ve škole“ věnuje pozornost výběru vhodného písňového repertoáru. Podobně jako Lišková (2006) těží

v lidové tvorbě, která vybízí k rozmanitým aktivitám múzické povahy. Podporuje i kvalitní tvorbu umělých písní, ať už starších nebo ze současné doby.

5.2 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání (Lišková, 2006)

Publikace Marie Liškové Hudební činnosti v předškolním vzdělávání z nakladatelství Raabe představuje jeden z nejčastěji využívaných studijních materiálů na pedagogických fakultách. Obsah zmiňované publikace tvoří jeden z klíčových podkladů pro přípravu učitelů MŠ v oblasti předškolní hudební výchovy. Na rozdíl od ostatních publikací, které byly dosud vydány, obsahuje i praktické propojení projektování hudebních činností s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Vzhledem k revizi současného RVP PV, 2025 se bude členění vzdělávacích oblastí v publikaci lišit po implementaci změn do školních vzdělávacích programů v následujících školních rocích.

Studijní materiál je členěn na 6 obsáhlých kapitol. Podobně jako Hudební výchova v mateřské škole z nakladatelství SPN, i tato monografie obsahuje znatelné propojení teorie s praxí. Monografie věnuje pozornost praktickým ukázkám praktického využití hudebních činností, které by mělo vycházet z teoretických poznatků. V úvodu monografie najdeme srovnání tradičního pojetí HV v mateřských školách s tím, které je současné. V publikaci najdeme ovšem neaktuální terminologii – např. zaměstnání. Zmiňovaná zaměstnání byla nahrazena pojmem ŘÍZENÁ ČINNOST.

V publikaci najdeme tyto kapitoly: RVP A HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE; ZPĚV; HUDEBNĚ-POHYBOVÁ VÝCHOVA; INSTRUMENTÁLNÍ HRA; HUDEBNÍ POSLECH a PROJEKT. Publikace sice nabízí kvalitní obsah, avšak vzhledem k jejímu stáří naznačuje potřebu aktualizovaného vydání. Tomu přispívá například současná reforma Rámcového vzdělávacího programu. Za vnímaný benefit publikace můžeme považovat i skutečnost, že notové přílohy nejsou pouze v tónině C dur, ale také rozmanité množství ukázek je zapsáno v tónině D dur, sporadicky je užita i tónina F dur. Přidanou hodnotu vnímá autor této práce v propojení teorie s praxí, kdy po vysvětlení teorie ihned následuje ukázka, jak lze využít didaktické téma v praxi s dětmi předškolního věku.

5.3 Hudební výchova v mateřské škole (Zezula, Janovská, Kurková a Budík, 1987)

Na základě screeningu studijních materiálů v oboru Učitelství pro mateřské školy je dle veřejně dostupných zdrojů publikace Hudební výchova v mateřské škole od autorů Jiřího Zezuly, Olgy Janovské, Libuše Kurkové a Jana Budíka téměř nejčastěji uváděným studijním materiálem. První vydání publikace pochází z roku 1987. V době vydání byla určena primárně pro žákyně středních pedagogických škol a učitelky již v praxi. V posledních letech se z této publikace stal studijní materiál na pedagogických fakultách.

Publikace je členěna do 6 kapitol, které obsahují veškeré složky hudebních činností v mateřské škole (pěvecké, poslechové, hudebně-pohybové a instrumentální). V kapitole 5. Soustava hudebněvýchovné práce v mateřské škole a její organizační formy jsou poměrně zastaralé a neaktuální vzhledem k aktuálnímu osobnostně orientovanému modelu předškolní výchovy. V této zmiňované kapitole můžeme najít také informaci o předchůdci současného kurikula na státní úrovni, a to Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy. Protože se jedná o starší studijní materiál, nenajdeme v něm logicky žádné aktuální trendy. Za zmínění ovšem stojí diferenciací vzdělávací nabídky ve věkově heterogenní třídě již v předchozím století. Na diferenciaci vzdělávací nabídky se v současném předškolním vzdělávání klade důraz, ale není ve všech mateřských školách standardem.

V notových přílohách najdeme tvorbu významných hudebních osobností, jako například Petra Ebena nebo Ilji Hurníka. Tvorba Pavla Jurkoviče je pouze v minimálním zastoupení i přes tu okolnost, že v době vydání publikace byl již aktivní. Publikace je ovšem dobrým pomocníkem pro začínající, ale i zkušené učitele, neboť v ní najdou zajímavé hry na zpestření hudebních činností, které lze využít i v současné době. Jedná se o pro učitele se zájmem o předškolní HV známé hry „KDO BUDE MÍT SÓLO?“, „KDO DOZPÍVÁ PÍSNÍČKU“ a „HRA NA ZTRACENOU MELODII“. Pozornost je věnována i popisu nácvičku písni. Opět se shoduje s většinou vydané literatury, a to v nácvičku pomocí „ECHA“.

5.4 Hudební výchova dětí předškolního věku (Kodejška a Váňová, 1989)

Na přelomu 80. a 90. let minulého století byl vydán Státním pedagogickým nakladatelství studijní materiál od dvojice autorů Hany Váňové a Miloše Kodejšky. Právě

zmiňovaná dvojice se zasloužila o rozvoj hudební pedagogiky v českém školství, jak v oblasti preprimárního, tak i primárního stupně vzdělávání. Obsahově je publikace spíše teoretický spis oproti ostatním uvedeným a analyzovaným studijním materiálům. Praktických ukázek využitelných v prostředí mateřské školy najdeme minimum. Dovede nás k nim spíše hlubší porozumění teorii. V tehdejších dobách, kdy byly informační technologie na začátku svého vývoje, je pochopitelné, že dílo bylo psáno na psacím stroji. Při přihlédnutí na současné standardy vydávaných publikací na českých fakultách, by bylo velmi obohacující všechny 3 díly znovu vydat v aktualizované verzi (např. adekvátní grafické zpracování, přidání ilustrací zobrazujících propojenosti, myšlenkové mapy pro jednotlivé oblasti hudebních schopností). Obsahově se jedná o publikaci bohatou a na půdě Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy velmi intenzivně užívanou při studiu a výzkumné činnosti vyučujících. Studijní materiál je v rozsahu 3 dílů pojímající konkrétní témata v didaktice předškolní hudební výchovy. Třetí díl byl aktualizován a znovu vydán Nakladatelstvím Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v roce 2018.

1. Hudební schopnosti

2. Hudební prostředí v rodině a mateřské škole

3. Doprovedy písní pro děti předškolního věku

V této práci se budeme věnovat 1. dílu s podnázvem „Hudební schopnosti“. Autoři přibližují oblast hudebních schopností a s tím souvisejících pojmů. Studijní materiál vznikl v době, kdy v Československu doznávala éra komunistického režimu a docházelo k zásadním politickým a společenským změnám, právě v důsledku této okolnosti, vychází autorská dvojice z poznatků marxistické psychologie. V oblasti psychologie je přihlíženo samozřejmě i k významným poznatkům např. J. Piageta, jehož poznatky jsou aktuální také v současné době.

Aspekt, jakým můžeme nahlížet na hudební schopnosti, je buď kvalitativní nebo kvantitativní. Právě hudební schopnosti, kterým je počáteční díl věnován, můžeme chápat jako individuální zvláštnosti, které jsou předpokladem k úspěšnému vykonávání všech hudebních činností. V porovnání s teorií hudebních schopností, kterou vypracoval **Boris Michajlovič Těplov** pracuje s rozdělením do 3 kategorií, a to:

1. Tonální cítění
2. Rytmické cítění
3. Hudební představivost

František Sedlák pracuje s 8 kategoriemi a rozdělením do dalších podkategorií:

1. Schopnosti sluchově percepční
2. Schopnosti auditivně motorické
3. Analyzační syntetické schopnosti
4. Rytmické cítění
5. Tonální cítění
6. Harmonické cítění
7. Emocionální reakce na hudbu
8. Hudebně intelektové schopnosti

Kodejška a Váňová (1989) rozšířily kategorie B. M. Těplova o dalších 5 kategorií. Všechny hudební schopnosti se dělí opět podrobněji na další podkategorie. Pro představu si uvedeme rozdělení do „základních“ kategorií.

1. Hudebně sluchové schopnosti
2. Schopnosti auditivně motorické
3. Rytmické cítění
4. Tonální cítění
5. Emocionální reakce na hudbu
6. Hudební paměť
7. Hudební představivost
8. Hudebně tvořivé schopnosti

Významnou část skript tvoří popis hudebního vývoje dítěte. Popisováno je zde i fascinující prenatální a novorozenecké období. Pro bližší pochopení okolností didaktiky předškolní hudební výchovy, jsou zde opsány navazující další období života dítěte, a to batolecí a období předškolního věku.

5.5 Od výkřiku k písničce (Jurkovič, 2012)

Publikace z nakladatelství Portál Od výkřiku k písničce od Pavla Jurkoviče představuje inspirativní pohled na rozvoj dětského hudebního projevu. Pavel Jurkovič se v ní zamýšlí nad tím, jak nenásilně podporovat u dětí schopnost hudebně se vyjadřovat, a to od prvních projevů jako jsou výkřiky a spontánní vokalizace až po vědomý a procítěný zpěv písní.

Klíčovou myšlenkou knihy je, že hudebnost je dětem vlastní a že zpěv by neměl být vnímán jako něco, kde jsou pouze opakovány melodie, ale jako součást přirozené komunikace a vyjadřování emocí.

Jurkovič (2012) přistupuje k dítěti s respektem a vnímá jeho hudební projev jako autentický a plnohodnotný bez ohledu na technickou dokonalost. Nehodnotí děti podle intonační čistoty, ale podle schopnosti výrazu a ochoty sdílet hudební zážitek. Velký důraz je kladen také na lidovou píseň, která je vnímána jako ideální prostředek pro hudební rozvoj. Lidová tvorba je podle Jurkoviče dětem srozumitelná, rytmicky i melodicky přirozená a esteticky hodnotná. Díky své jednoduchosti a vnitřní kráse dokáže děti oslovit a vést je k hlubšímu porozumění hudbě.

V knize najdeme řadu konkrétních pedagogických metod, které Jurkovič sám ověřil ve své praxi. Patří mezi ně různé hlasové hry či pohybová cvičení.

Od výkřiku k písničce není jen teoretickým textem, ale především praktickou a lidskou reflexí toho, jak dětem umožnit, aby hudbu nejen slyšely, ale skutečně ji prožívaly.

5.6 Rozvíjíme hudební dovednosti dětí (Kubecová, Pehelová, Slavíková, Růžičková a Váňová, 2017)

Příručkou rozumíme podle Průchy, Walterové a Mareše (2008) didaktickou pomůcku, která doplňuje tradiční učebnice tím, že obsahuje v relativně ucelené podobě informativní přehledy faktografických dat, událostí, přehledy učiva většího rozsahu apod. Plní funkci informační, systematizační, sebevzdělávací. Právě funkci sebevzdělávací podporuje příručka Rozvíjíme hudební dovednosti dětí od autorek Kubecové, Pehelové, Slavíkové, Růžičkové a Váňové. Jedná se o materiál, který je novější. Titul byl vydán v nakladatelství Raabe. Tento studijní materiál byl vydán poprvé v roce 2017. Aktuálně se tento studijní

materiál již zakoupit nedá, neboť byl vyprodán. Zmiňovaná publikace napomáhá pochopit, jak v praxi může učitel v mateřské škole podpořit rozvoj zmiňovaných hudebních dovedností.

V úvodu první kapitoly je čtenář uveden do běžné pedagogické praxe, kdy učitelky a učitelé MŠ označují děti hudebně nerozvinuté, dětmi hudebně nedisponovanými. Vzhledem k věku dětí a širokému spektru podmínek, ze kterých děti přichází do prostředí mateřské školy nelze docílit toho, aby všechny děti byly hudebně dostatečně rozvinuté. Hned v první kapitole je čtenář blíže seznámen s důležitostí a provázaností pojmů, které se vzájemně prolínají. Jedná se o jakousi triádu – ČINNOST – SCHOPNOST – DOVEDNOST. Podle Váňové (2017) se jedná o základ jakéhokoliv hudebního projevu. Vzhledem k povaze kapitoly, kde je pozornost věnována především hudební diagnostice v předškolním věku a jejím formám, autorka kapitoly apeluje na důležitost vazeb mezi zmiňovanými základními psychologickými kategoriemi. Za zmínění stojí definice hudebních dovedností, kterou bychom mohli podle Váňové chápat jako navenek projevovou hudební schopnost v hudební činnosti.

Druhá kapitola je věnována stručnému seznámení s hudebními činnostmi v předškolním vzdělávání. Předložený text můžeme považovat i jako zkrácenou formu obsahu publikace *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání* Marie Liškové (2006). Řada předkládaných informací je přejata od výše uvedené autorky. V dostupných studijních materiálech zatím najdeme postup při seznámení dětí s novou písni formou „hry na ozvěnu“, nejinak tomu je i v této publikaci. Postup při osvojování písni v předškolním vzdělávání nebyl dosud aktualizován, a proto se při osvojování nových písni nejčastěji setkáváme s pevně danou strukturou formou řízené činnosti, autoritativním přístupem, nejčastěji užívanou „echo-metodou“, v předškolním vzdělávání známou jako „hry na ozvěnu“.

Zbylé kapitoly jsou věnovány přiblížení formě pěveckých činností v mateřských školách, formě hudebně-pohybových činností a formě činností instrumentálních.

5.7 Učíme děti zpívat (Tichá, 2014)

Monografie dr. Aleny Tiché je hojně využívaným materiálem nejen v oblasti předškolního vzdělávání a primárního vzdělávání, ale velmi frekventovanou pomůckou je i

při působení v základních uměleckých školách na pěveckých odděleních. Jedná se totiž o ucelenou řadu osvědčených pedagogických postupů autorky, jak by měla být realizována hlasová výchova u dětí ve věku 5-11 let. V tomto studijním zdroji můžeme nalézt teoretická východiska, ale především srozumitelně formulovaná praktická cvičení. V dostupném edičním plánu nakladatelství Portál, kde byla i tato publikace vydána můžeme najít, že je připravováno nové aktualizované vydání této publikace. Je to jasným ukazatelem, že se jedná o chtěný studijní materiál, jak v prostředí univerzit, tak i v praxi pedagogů. Materiál můžeme označit také jako inovativní, protože v českých publikacích se problematice „nezpěváků“ nikdo ještě nevěnoval. Kniha v současné době je již vykoupená a lze ji absenčně zapůjčit v knihovnách v ČR. Vydání aktualizované verze bude tedy velmi pedagogy a studenty kvitováno. Co autor této bakalářské práce považuje jako efektivní, je souhrn čtených informací na konci podkapitol pro snadnější zapamatování, případné navrácení se k problematice hlasové výchovy v MŠ a ZŠ. Studijní materiál „Učíme děti zpívat“ dohromady čítá 3 obsáhlé kapitoly. Samozřejmostí je dělení kapitol na podkapitoly.

V úvodu publikace se může čtenář blíže seznámit s aktuální problematikou, proč děti nezpívají a jaké jsou hlavní důvody jejich hudebního nerozvinutí. Žijeme v době, kdy se jedná o změnách kurikulárních dokumentů i pro základní školy. V návrzích skladby výuky podle RVP ZV, 2025 by mělo dojít k omezení výuky hudební výchovy. To může mít poměrně velký a významný vliv na to, že poslední chvíle, kdy se děti setkají s pěveckými činnostmi, bude právě prostředí mateřské školy. V metodice hlasové výchovy Aleny Tiché se zaměřujeme na práci s tzv. nezpěváky. Autorka také upozorňuje na záměnu, které bychom se mohli dopustit při poslechu pěveckého projevu dítěte, „ne každé dítě, které zpívá falešně, je ve skutečnosti nezpěvák! (Tichá, 2014, str. 23). Najdeme zde praktické tipy, jak postupovat při nápravě hlasového projevu nezpěváků. Za nezpěváky můžeme považovat děti, které můžeme dle Tiché (2014) rozdělit do 2 skupin, podle projevů nezpěvnosti dětí:

1. **Hudebně rozvinuté, avšak nerozezpívané děti:** do této kategorie můžeme zařadit děti, které hudební vlohly a částečně jsou rozvinuty i jejich hudební schopnosti, přesto tato skupina dětí nezvládá zpívat čistě.
2. **Hudebně nerozvinuté děti:** vzhledem k tomu, že tato skupina dětí je hudebně nerozvinutá, jedná se o děti, které nejsou ani rozezpívané. Tato skupina bývá

označována jako „BRUČOUNI“. Právě zde hraje klíčovou roli intervence pedagoga do jejich hudebního rozvoje.

Publikace obsahuje množství kazuistik, kde vidíme praktické příklady, jak se děti mohou projevovat v jejich hudebním projevu. Kroky, které vedou k nápravě nezpěvnosti dětí probíhají při správné realizaci dle metodiky hravou formou. Kniha se opírá o ověřené postupy, jako tomu je například při užívání fonogestiky při hudebních činnostech. Důležitým krokem v naší pedagogické práci s nezpěváky je náš citlivý přístup, abychom nezpěváky neodradili, ale naopak abychom při práci s nimi měli velkou trpěli a také respektovali jejich individuální úroveň. Autor této závěrečné práce s potěšením konstatuje, že je publikace zařazena mezi doporučenou nebo i povinnou literaturu, jelikož s nápravou nezpěvnosti dětí je třeba začít co nejdříve a nejlépe již v předškolním věku.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Předmět a cíl výzkumu

6.1 Předmět výzkumu

Předmětem výzkumu popsaného v praktické části této bakalářské práce je ověření účinnosti hudebně-didaktických úloh, jejichž cílem je rozvoj rytmického cítění, tonálního cítění a hudební představivosti u učitelů mateřských škol. Tento soubor úloh bude testován v rámci pilotního ověřování hudebně-didaktických materiálů ve vlastní hudební škole. Výzkum se bude soustředit na sledování pokroků učitelek v oblasti rytmického cítění, tonálního cítění a hudební představivosti. Praktická část výzkumu se zaměří také na to, jakým způsobem tyto úlohy ovlivní pedagogické schopnosti konkrétních učitelek při vlastní pedagogické práci v MŠ.

6.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo vytvořit, ověřit a cizelovat přípravné a rozvíjející úlohy k již existujícím hudebně-didaktickým úkolům k didaktice předškolní hudební výchovy

6.3 Výzkumné otázky

V rámci empirické části práce byly formulovány následující výzkumné otázky, které vycházejí z cílů stanovených v úvodu práce.

1. Vede připravená progresivní řada úloh k rozvoji rytmického cítění učitele MŠ?
2. Vede připravená progresivní řada úloh k rozvoji tonálního cítění učitele MŠ?
3. Vede připravená progresivní řada úloh k rozvoji hudební představivosti?

6.4 Výzkumné metody

Pro realizaci výzkumu byly použity metody odpovídající charakteru zkoumaného problému. Výzkumné metody, které byly použity jsou popsány níže.

1. **Pilotáž** – Realizace připravené řady hudebně-didaktických úloh v průběhu individuální výuky učitelů MŠ, sběr kvalitativních a kvantitativních dat o výchozí úrovni vybraných hudebních dovedností a pokrocích učitelek a jejich schopnostech aplikovat získané dovednosti v praxi

2. **Evaluace** – Hodnocení účinnosti jednotlivých úloh a jejich přínosu pro pedagogickou praxi. Pozorování a diagnostika hudebních schopností. Evaluace bude zahrnovat zpětnou vazbu od učitelů MŠ o tom, zda pozorují nějaké pokroky a zlepšení ve svém pedagogickém působení a jak ovlivnily úlohy jejich přístup k hudebním činnostem v mateřské škole.

7 Průběh výzkumu

V nadcházejících kapitolách se věnujeme procesu výzkumu. Nejprve se budeme věnovat stručnému popisu studentek – učitelek MŠ, které ke mně docházely na výuku hry na klavír v soukromé hudební škole, kde vykonávám pozici ředitele. Výzkumu byly věnovány u každé mé studentky 3 lekce. V průběhu individuální výuky jsem sbíral data z ověřování hudebně-didaktických materiálů a postřehů studentek. Účastnice výzkumu jsou označeny písmeny jejich jména a příjmení.

7.1 Charakteristika studentek

Výzkumu se účastnilo celkem 6 studentek hudební školy – učitelek v mateřských školách s pedagogickou praxí v rozsahu několika měsíců až po 35 roků.

Učitelka E. J.: Jedná se o paní učitelka, která disponuje vysokoškolským vzděláním v oblasti Učitelství pro MŠ a Speciální pedagogiky. Paní učitelka hraje na klavír na úrovni začátečníka, též se věnuje hře na saxofon, na který se sama učí ve volném čase. Do hudební školy na výuku dochází od září 2024.

Učitelka E. R.: Paní učitelka je absolventkou SOŠPg v Praze. Do mé hudební školy začala docházet v září 2024. Na klavír hraje na úrovni mírně pokročilého klavíristy, bezchybně ovládá základy hudební nauky.

Učitelka K. K.: Paní učitelka je absolventkou SOŠPg a zároveň studentkou Učitelství pro MŠ. Paní učitelka je ve hře na klavír na úrovni pokročilého klavíristy. Paní učitelka docházela na 1. cyklus hudebního vzdělávání v ZUŠ ve hře na klavír. Mimo hru na klavír zde navštěvovala výuku sólového zpěvu a hry na keyboard. Paní učitelka hraje i na kytaru. V současné době rozvíjí své hudební dovednosti prostřednictvím docházky do hudební školy od září 2023.

Učitelka M. L.: Jedná se o paní učitelku s vystudovanou SPgŠ a mnohaletou praxí v mateřské škole. Paní učitelka zvládne doprovodit jakoukoliv písničku rozloženými akordy, příznávkovým či harmonickým doprovodem. Taktéž zvládne zahrát elementární přednes. Díky tomu se nachází na úrovni mírně pokročilého hráče na klavír. Paní učitelka začala od září 2024 navštěvovat výuku v hudební škole.

Učitelka V. R.: Tato paní učitelka je absolventkou vyšší odborné školy pedagogického směru. S hrou na klavír se setkala pouze v rámci vlastního studia. Své dovednosti rozvíjí od ledna 2025 právě díky individuální výuce. Právě kvůli tomu se nachází na úrovni začátečníka. Má vysokou míru motivace se ve své hře na klavír zlepšovat. Nyní zvládne doprovodit základním akordickým doprovodem jednoduchou píseň v C dur či D dur. Mimo hru na klavír ovládá i hru na sopránovou zobcovou flétnu.

Učitelka V. V.: Paní učitelka má vystudovanou SOŠPg a v době, kdy probíhal výzkum se hlásila na univerzitu, kde je nabízen studijní program Učitelství pro MŠ. Studentka zvládne bezchybně doprovodit píseň doprovodem harmonickým nebo s melodickou linkou. Paní učitelka ovládá základy harmonizace melodie v pravé ruce. Jedná se o paní učitelku s dostatečným vzděláním v hudebním směru. Paní učitelka zvládne taktéž zahrát píseň dle sluchu, improvizovat na klavír a také zahrát přednesovou skladbu s notací v basovém klíči. Problémy studentce nečiní ani transpozice písní do všech tónin s křížky a běčky. Individuální výuku v hudební škole navštěvuje pravidelně od září 2022

7.2 Průběh individuální výuky hry na klavír

Paní učitelky ke mně chodí různou dobu. Pro lepší představu jsem zpracoval přehlednou tabulku obsahující délku jejich docházky do mé hudební školy. Výuka dospělých studentů probíhá v naší hudební škole 1x za 14 dní. Právě proto byly lekce realizovány v časovém odstupu 2 týdnů. Výuka byla realizována v měsících leden 2025–březen 2025. Individuální výuka trvá vždy 60 minut a skládá se z teoretické a praktické části. V době realizace výzkumu byla výuka obohacena o ověřované hudebně didaktické úkoly.

1. lekce

První (úvodní) lekce byla koncipována s cílem seznámit účastnice s jednotlivými oblastmi mého výzkumu a zároveň i oblastmi, které budeme v průběhu individuálních lekcí dále rozvíjet. Zároveň byla zjišťována úroveň rozvoje hudebních schopností.

Na začátku jsme zjišťovali úroveň tonálního cítění. Pro tyto účely byla vybrána lidová píseň *Kalamajka*, která byla všem studentkám velmi dobře známá. Nejprve byla vyhledána vhodná tónina pro zpěv. Pro snazší práci byla píseň interpretována s pomocí textové opory na tabuli. Nejprve zpívaly studentky s mým klavírním doprovodem s melodií v pravé ruce a

příznávkovým doprovodem v levé ruce. Následně bylo zpíváno opět s příznávkovým doprovodem a občasným vynecháváním melodie hrané pravou rukou. Poté následoval zpěv s harmonickým doprovodem (tzv. basováním). Poslední variantou, jak byla píseň zpívána byl zpěv bez jakéhokoliv doprovodu, pouze se zadáním tóniny.

Následně jsme se věnovali úvodu do rozvoje rytmického cítění prostřednictvím rozlišování lichého a sudého metra poslouchané melodie (viz příloha č. 4). Oporou při činnosti byla případná nabídka notového zápisu hraných ukázek, ze kterých mohly studentky vybírat. V úvodu do rytmického cítění jsme pokračovaly při práci s říkadlem *Voda v řece* (viz příloha č. 1). Text nejprve recitovaly, následně deklamovaly. Studentky měly za úkol vytvořit vlastní řešení rytmizace říkadla. Po jejich samotné práci následovala společná diskuse a případné vedené z mé strany.

Text říkadla „Voda v řece“ (Kmentová, 2021)

Voda v řece uplyne,
jaro, léto pomine,
naprší a uschne,
nasněží a roztaje,
kdo uteče, vyhraje.

V závěru lekce jsme se zaměřili na oblast hudební představivosti. Studentkám byly hrány modely délce 4 taktů na melodický nástroj (viz Příloha č. 5). Studentky měly reprodukovat rytmus představených modelů hrou na tělo.

2. lekce

Ve druhé lekci jsme navázali na předchozí hudební zkušenosti a prohloubili rozvoj schopností v oblasti rytmického cítění, tonálního cítění a hudební představivosti. Aktivity byly vedeny tak, aby se učitelky postupně osamostatňovaly v co nejvyšší míře a přenesly nové dovednosti do praktického využití v mateřské škole.

V úvodu jsme se vrátili k práci s říkadlem, s důrazem na samostatnost při jeho rytmizaci (viz příloha č. 2). V případě potřeby, byly opakovány i rytmické slabiky pro jednodušší práci. Každá studentka měla za úkol zrytmizovat říkadlo *Ty a já* ve dvojím provedení podle

svého uvážení, bez jakékoliv nápovědy nebo mého vedení. Následovala krátká reflexe, ve které jsme porovnali jednotlivá řešení a diskutovali jsme nad jejich využitelností v práci v mateřské škole.

Text lidové písně “TY A JÁ“

Ty a já,

my jsme dva:

my jsme z jedny vesnice,

kradem husy, slepice.

V další části jsme se věnovali rozvoji tonálního cítění učitelek. Učitelky zpívaly za doprovodu jiného témburu. Tentokrát jsem zvolil místo doprovodu hry na klavír, doprovod na sopránovou zvonkohru, která má jasný zvuk a odpovídá i hlasovému rozsahu učitelek i dětí. Záměrně jsem píseň *Kalamajka* transponoval i do jiných tónin než těch, ve kterých bylo hráno na úvodním setkání.

Pozornost třetí části lekce byla zaměřena na hudební představivost. Úkolem bylo vytvořit jednoduchou melodii k rytmickému modelu v daném tónovém prostoru a tónině (viz příloha č. 6). Tato činnost podpořila hudební kreativitu učitelek při vymýšlení vlastních melodií.

Na závěr lekce jsme společně zhodnotili možnosti využití těchto činností pro učitelku MŠ. Výuka se postupně stávala nejen prostředkem rozvoje hudebních schopností a dovedností, ale i inspirací pro běžnou každodenní pedagogickou práci.

3. lekce

Třetí lekce rozvíjela nejen dovednosti získané v předchozích setkáních, ale zároveň navozovala jejich využití v konkrétních pedagogické praxi. Opět jsme pracovali s rytmizací, melodizací a hudební kreativitou učitelky MŠ.

Úvodní část byla opět věnována práci s říkadlem (viz příloha č. 3). Tentokrát bylo rytmizováno říkadlo „*Spadl kámen do rybníka*“ opět ve dvojím metrickém provedení.

Text lidového říkadla „SPADL KÁMEN DO RYBNÍKA“

Spadl kámen do rybníka,

trefil zrovna do vodníka.

Vodník právě kabát šil,

když ho kámen udeřil.

V další části lekce jsme rozvíjeli tonální cítění prostřednictvím zpěvu s harmonickým doprovodem. Zpívali jsme lidové písně v různých tóninách, jak s harmonickým doprovodem, tak i bez doprovodu, což je v pedagogické praxi běžnou situací.

Předposlední část lekce byla zaměřena na hudební představivost a didaktickou hru v podobě „neúplných ozvěn“ (viz příloha č. 7). Cvičení bylo postaveno na principu hudebního rozhovoru – kdy učitel zahraje melodický motiv, který dítě (v našem případě studentka) vytleská rytmus slyšené melodie. Se studentkami jsme si ukázali, jak lze využít dva typy hudebních nástrojů pro realizaci „echa“ v mateřské škole. Vhodné je při této činnosti využít melodický nástroj pro učitele a rytmické nástroje pro děti. Při lekci si studentky vypracovaly drobný zásobník jednoduchých melodií, které následně využijí ve třídě s dětmi. Pokud si připraví předem zásobník, nebude docházet k prodlevám při improvizování ve vymýšlení předkládaných motivů.

Závěr lekce byl věnován činnosti, kde byl souhrn získaných dovedností aplikován do komplexní činnosti nazvané „PÍSEŇ 4x JINAK“. Jedná se o činnost, kde se mění tonalita písní a jejich metrum. Z durové, polkové melodie se může stát melodie mollové a například valčíková. Právě prostřednictvím této činnosti si vyzkoušely studentky změnu metra písně. Studentky musí zachovat výšku tónů, ale změnit metrum a tomu přizpůsobit rytmické hodnoty. Jak vypadají varianty práce s písní „Píseň 4x jinak“, je uvedeno v příloze. Studentky si mohly vyzkoušet, jak jednoduše proměnit známý hudební materiál. Využitelnost právě této činnosti najdou například u hudebně-pohybových činností nebo poslechových činností.

7.3 Hodnocení výchozí úrovně a pokroků získaných prací se sadou úloh hudebně-didaktických úkolů

Hodnocení úrovně studentek, učitelek MŠ, a jejich pokroků probíhalo průběžně v rámci každé lekce. Využíval jsem formu pozorování a bodového hodnocení. Právě bodové hodnocení mi umožnilo sledovat jak okamžité reakce, tak progres mezi jednotlivými lekcemi. Ke každé aktivitě jsem si vedl stručné poznámky reflektující způsob provedení, míru samostatnosti, míru mé intervence při řešení úkolu.

7.3.1 Škály hodnocení úrovně rytmického cítění

Pro každou oblast – rytmické cítění, tonální cítění a hudební představivost – jsem si připravil vlastní bodovací systém, který je popsán v tabulkách níže. Tento systém mi umožnil nejen přesnější sledování pokroků každé učitelky, ale také porovnávat výchozí a závěrečnou úroveň v jednotlivých oblastech.

1. Rytmické cítění – dovednost rytmizovat text v sudém a lichém metru

Tabulka 3 Bodování úrovně rozvoje rytmického cítění

POPIS ÚROVNĚ ZVLÁDNUTÍ	POČET BODŮ
Nerozlišuje metrum, nedokáže rytmizovat text ani s pomocí	1
Časté chyby, nutnost vedení svým učitelem krok za krokem, výrazná nejistota i při jednoduchém rytmu	2
Vede si poměrně dobře s podporou učitele, zvládne jednoduchou rytmizaci s podporou učitele, s obtížemi rozliší sudé a liché metrum	3
Menší nepřesnosti při vlastním řešení rytmizace říkadel, rozpozná liché a sudé metrum	4
Samostatně a přesně rytmizuje, bezchybně a rychle rozpozná metrum, vytváří i náročnější rytmické modely	5

2. Tonální citění – zpěv písně

Tabulka 4 Bodování úrovně rozvoje tonálního citění

POPIS ÚROVNĚ ZVLÁDNUTÍ	POČET BODŮ
Nedokáže intonovat ani při zpěvu jednoduché melodie, zpěv je značně nejistý i s oporou doprovodu	1
Intonace je nepřesná i při zpěvu známé písně a s podporou doprovodu, neschopnost udržet tóninu	2
Dokáže intonovat při zpěvu známé písně, má však obtíže při změně tóniny nebo bez opory doprovodu	3
Intonuje při zpěvu známé písně i při změně tóniny, menší nepřesnosti při zpěvu bez doprovodu či s harmonickým doprovodem	4
Samostatně a přesně intonuje v různých tóninách, zvládá zpěv bez doprovodu, při zpěvu je zratelná jistota	5

3. Hudební představivost

Tabulka 5 Bodování úrovně rozvoje hudební představivosti

POPIS ÚROVNĚ ZVLÁDNUTÍ	POČET BODŮ
Nedokáže reprodukovat ani vytvořit jednoduchý rytmický model	1
Reprodukce možná jen s výrazným vedením učitele, chybí vlastní tvořivost, obtíže s pamětí a představou	2
Reprodukuje jednoduché modely s částečnou pomocí, vytvoří jednoduché modely, případně i melodii podle zadání	3
Dobrá reprodukce modelů, tvořivost při vymýšlení vlastních modelů, zapojuje již hudební představu	4
Přesně reprodukuje dané rytmy a kreativně vytváří melodie, pohotově reaguje na zadání, velmi dobrá hudební paměť	5

8 Vstupní úroveň hudebních schopností

V prvních individuálních lekcích jsem se zaměřil na zjištění výchozí úrovně hudebních schopností studentek, učitelek v mateřských školách.

Hodnocení vstupní úrovně probíhalo formou hodnocení praktických úkolů, které byly přirozeně začleněny do obsahu lekce. Získané informace byly zaznamenány do tabulky níže.

V oblasti tonálního cítění jsem se zaměřil především na schopnost intonace při zpěvu známé lidové písně „Kalamajka“ ve zvolené tónině, dále na udržení melodie bez opory doprovodu. Nedílnou součástí tohoto kroku bylo vyhledání vhodné tóniny odpovídající hlasovému rozsahu studentky. V oblasti rytmického cítění bylo cílem zjistit, zda studentky dokážou rozlišit sudé a liché metrum, reagovat na rytmickou strukturu říkadel a vytvářet jednoduché rytmické modely. Hudební představivost byla ověřována formou jednoduchých ozvěn, reprodukcí rytmických modelů pomocí hry na tělo.

Tabulka 6 Bodové hodnocení vstupní úrovně tonálního cítění

	E. J.	E. R.	K. K.	M. L.	V. R.	V. V
Vybraná tónina	C dur	D dur	D dur	C dur	Cis dur	Es dur
Zpěv s doprovodem (melodie i harmonický doprovod)	5	5	5	5	5	5
Zpěv s harmonickým doprovodem a občasnou melodií	4	5	5	4	4	5
Zpěv s harmonickým doprovodem	3	5	5	4	4	5
Zpěv bez doprovodu	3	4	5	3	4	5

Učitelka E. J.: Studentka zpívala v tónině C dur. Hlasový rozsah nemá příliš rozsáhlý. Když zpívala s oporou doprovodu a hrané melodie, projevila silnou jistotu. Při vynechávání melodie v pravé ruce si vedla ještě dobře, snažila se udržet ve správné tónině, kde byla píseň

hrána. Náročnější byla práce s harmonickým doprovodem, kde se objevila výrazná nejistota ve svém pěveckém projevu. Totéž bylo i u zpěvu bez doprovodu. Intonovat se snažila v maximální možné míře.

Doporučení pro další práci: Vyzkoušet si zpěv s doprovodem jiného tónu. Využít například při zpěvu podporu melodie hrané na zvonkohru. Taktéž je potřeba, aby se nenadechovala uprostřed slov.

Učitelka E. R.: Tato paní učitelka zpívala v D dur, což odpovídá i pěveckému projevu většiny dostatečně rozezpívaných dětí předškolního věku. Ve všech oblastech tonálního cítění podala velmi dobrý výkon – zpěv s doprovodem, vynecháváním melodie i harmonický doprovod zvládla samostatně bez větších chyb. I při zpěvu doprovodu zachovala výbornou intonaci, čímž prokázala dostatečnou úroveň tonálního cítění.

Doporučení pro další práci: Dbát důraz na správnou výslovnost při zpěvu.

Učitelka K. K.: Taktéž pracovala v tónině D dur. Ve všech oblastech dosáhla maximálního bodového hodnocení. Prokázala velmi dobrou intonační dovednost. Dokázala se orientovat v různých variantách doprovodu dobře osvojené písně. Při zpěvu bez doprovodu zpívala intonačně čistě. Její výkon ukazuje na vysokou úroveň tonálního cítění.

Doporučení pro další práci: Při zpěvu dětem, pracovat s výrazem a dynamikou.

Učitelka M. L.: Paní učitelka zpívala v tónině C dur. S nejvyšší pravděpodobností odpovídá tónina i tomu, že paní učitelka M. L. většinu písniček hrála na klavír ve své pedagogické praxi právě v tónině C dur. Z důvodu transpozic písní do jiných tónin se rozhodla navštěvovat její hudební školu, kde bude rozvíjet i své klavírní dovednosti. Ve zpěvu s doprovodem a melodií si byla velmi jistá, při vynechávání melodie se objevily drobné intonační nepřesnosti. Při zpěvu s harmonickým doprovodem zvládla s mírnou nejistotou, podobně jako zpěv bez doprovodu. V jejím projevu bylo znát soustředění se na co nejkvalitnější pěvecký výkon.

Doporučení pro další práci: Osvojovat si zpěv písní i v jiných tóninách než v C dur, snažit se aktivně při zpěvu s dětmi hrát a zpívat například v D dur a Es dur. Tomu přizpůsobit hraný písňový repertoár.

Učitelka V. R.: Jako tóninu si zvolila Cis dur. Při zpěvu s doprovodem si byla velmi jistá, zpívala intonačně čistě. Při vynechávání melodie a harmonického doprovodu se projevila mírná nejistota, zpívala s oporou učitele. Při zpěvu bez doprovodu dokázala udržet tóninu, intonace ale nebyla přesná.

Doporučení pro další práci: Používat při zpěvu oporu vlastního klavírního doprovodu. Snažit se občas vynechávat části v melodii hrané pravou rukou.

Učitelka V. V.: Má nejzkušenější studentka zpívala v tónině Es dur, která odpovídala jejímu hlasovému rozsahu. Ve všech oblastech dosáhla maximálního hodnocení. Všechny zadané úkoly zvládla s velkou jistotou, včetně zpěvu bez jakékoli opory. Její úroveň tonálního cítění tedy lze hodnotit jako nadstandartní.

Doporučení pro další práci: Při zpěvu zpívat s výrazem, zapojit i emoce do svého pěveckého projevu.

V rámci screeningu úrovně rytmického cítění jsem hodnotil základní dvě složky – schopnost rozpoznat metrum v hraných melodických modelech a úroveň rytmické deklamace při práci s jednoduchým lidovým říkadlem.

Na základě bodového hodnocení zpracovaného do tabulky lze pozorovat, že většina studentek vstupovala do výuky s velmi dobře rozvinutým rytmickým cítěním. Všechny učitelky správně určily metrum všech pět hraných modelů. Tím prokázaly dobrý základ pro další rozvoj rytmického cítění.

Tabulka 7 Bodové hodnocení vstupní úrovně rozvoje rytmického cítění

	E. J.	E. R.	K. K.	M. L.	V. R.	V. V
Počet správně určených odpovědí	5	5	5	5	5	5
Úroveň rytmické deklamace	2	5	5	4	4	4
Získaný počet bodů	4	5	5	4	5	5

Rozdíly mezi jednotlivými učitelkami se projevily především v oblasti rytmického cítění. I přesto, že mají všechny studentky absolvovanou kvalifikaci dle zákona, žádná neznala práci s říkadlem a jeho rytmickou deklamací. Při své výuce praktikují rytmizaci říkadla u výuky hry na klavír u dětí předškolního věku a mladšího školního věku u dospělých studentů již vynechávám. Toto zjištění mě vede k tomu, abych práci s rytmizací říkadla zařazoval i do výuky dospělých klavíristů. Nejprve jsem tedy musel studentky seznámit s tím, jaký je rozdíl mezi RECITACÍ a RYTMICKOU DEKLAMACÍ říkadla. Vše jsme si demonstrovali na praktických ukázkách.

Učitelky **E. R.** a **K. K.** dosáhly nejvyšší úrovně, jejich rytmická deklamace byla zřetelná a přirozená. Písemné zpracování odpovídalo slyšenému. Snažily se o pestré střídání rytmických hodnot not a délek.

Učitelky **M. L., V. R. a V. V.** při vlastní práci s rytmizací říkadla měly drobné potíže především ve zpracování rytmizace říkadla. Oporou jim bylo užití rytmických slabik. Jejich výkon byl stále na dobré úrovni, ale bylo třeba věnovat pozornost upevnění práce s říkadlem. Doporučeny byly těmto paní učitelkám semináře Evy Jenčkové, která zařazuje práci s říkadlem do každodenních hudebních činností v mateřské škole.

Paní učitelka **E. J.** měla s rytmickou deklamací výraznější potíže, přestože metrum rozlišila správně. Její předvedená rytmická deklamace nesouhlasila s grafickým zápisem

(viz obrázek níže). Chyby byly zejména v oblasti základních znalostí z hudební nauky. Taktéž je třeba, aby bylo zapsáno na lince, ne mezi nimi.

2 Úkol: Rytmizujte říkadlo dvěma způsoby - v sudém a lichém metru.

Já jsem malý žáček, zpívám jako ptáček.
Kdybych jidal s medem housky,
zpíval bych vám lepší kousky.

2 já jsem ma ly | ža ček | zpí vá m ja ko | ptáček | kdybych jí dal | s medem housky
4 zpí vá m | bych vá m | lep ší kousky
3 já jsem malý žáček | zpívám jako ptáček | kdybych jidal | s medem housky | zpíval bych vám
4 lep ší housky

Obrázek 1 Upozornění na chyby v zápise rytmicizace říkadla

Celkově můžeme tvrdit, že většina učitelek vstupovala do výuky s dobře rozvinutým rytmickým cítěním. Výsledky potvrzují, že se jedná o výchozí stav, ze kterého je možné efektivně vycházet v následujících lekcích. Dle rozhovoru s paní učitelkami v rámci výuky jsem se dozvěděl, že všechny by uvítaly tištěnou definici, co je rytmická deklamace. Když se o definici zajímaly, odkazoval jsem studentky na tvorbu Evy Jenčkové.

Hudební představivost byla v úvodní lekci ověřována prostřednictvím krátkých modelů o délce čtyř taktů. Modely byly nejprve představeny hrou na melodický nástroj (klavír, zvonkohra). Paní učitelky měly za úkol reprodukovat prostřednictvím samostatně volené hry na tělo (tleskání, podupy). Cílem bylo zjistit, zda jsou učitelky schopné si zapamatovat a následně zopakovat slyšený model a tvořivě jeho reprodukci rozdělit mezi tleskání, pleskání a další způsoby hry na tělo.

Tabulka 8 Bodové hodnocení úrovně hudební představivosti

	E. J.	E. R.	K. K.	M. L.	V. R.	V. V
Počet správně reprodukováných rytmických modelů	4	4	4	4	4	4
Získaný počet bodů	5	5	5	5	5	5

Všechny učitelky správně a tvořivě reprodukovaly všechny prezentované modely. Tím prokázaly velmi dobrou vstupní úroveň hudební představivosti. Rezervy v hudební představivosti projevily v předcházejícím úkolu, kdy nedokázaly snadno rytmizovat daný text.

9 Výsledky závěrečných lekcí

Závěrečná lekce představovala pro paní učitelku vyvrcholení celé série pilotáže hudebně-didaktických materiálů, která probíhala formou individuální výuky v období od ledna do března 2025. Cílem těchto lekcí nebylo pouze upevnění dříve získaných dovedností, ale také jejich praktické uplatnění v hudebních činnostech realizovaných v mateřské škole. Závěrečná výuka byla proto zaměřena na propojení získaných poznatků s běžnou prací v mateřské škole.

V rámci posledních lekcí jsem u každé paní učitelky sledoval míru samostatnosti a míru porozumění probírané látce v oblasti hudebních schopností, tedy rytmického cítění, tonálního cítění a hudební představivosti.

Součástí závěrečného hodnocení bylo opět bodové hodnocení, které umožnilo porovnat vstupní a závěrečnou úroveň každé paní učitelky. Na základě získaných dat bylo možné sledovat pokrok jednotlivých učitelek a posoudit efektivitu celého vzdělávacího procesu.

V závěrečných lekcích jsem se znovu zaměřil na úroveň rytmického cítění. Způsob zjištění úrovně byla rytmizace daného textu, rytmická deklamace říkadla a tomu odpovídající grafický zápis.

Tabulka 9 Bodové hodnocení úrovně rytmického cítění

	E. J.	E. R.	K. K.	M. L.	V. R.	V. V
Úroveň rytmické deklamace na závěr	4	5	5	5	5	5
Úroveň rytmické deklamace na začátku	2	5	5	4	4	4
Došlo ke zlepšení?	Ano	Stejný stav	Stejný stav	Ano	Ano	Ano

Ve srovnání s počátečním stavem je viditelný pokrok. Nevýraznější zlepšení bylo zaznamenáno u paní učitelky **E. J.**, která si vedla v úvodní lekci velmi nejistě (2 body), ale v závěrečném hodnocení dosáhla 4 bodů. Tento posun potvrzuje, že prostřednictvím cílené a pravidelné práce lze dosáhnout výrazného pokroku.

Učitelky E. R., K. K., M. L., V. R. a V. V. dosáhly v závěrečné lekci maximálního bodového ohodnocení (5 bodů). Jejich interpretovaná rytmická deklamace byla rytmicky přesná, přirozená, s jasným důrazem na metrum.

Dalším krokem bylo seznámení se způsobem práce při činnosti „PÍSEŇ 4x JINAK“, kde paní učitelky měnily metrum a tonalitu písně. Jedná se o činnost, kde se zúročí poznatky ze všech oblastí hudebních schopností. Všechny paní učitelky si způsob transformace písně do jiného metra a do jiné tonality velmi rychle osvojily. Znatelné jsou také individuální schopnosti v doprovodech písní. Některé studentky zvládají příznávkový doprovod, rozklady akordů, kombinovaný doprovod, jiné si vystačí se základním akordickým doprovodem.

Rozvoj tonálního cítění byl v poslední době klíčovou součástí výuky, protože schopnost čisté intonace, udržení tóniny a zpěv v transpozici mimo „zvyklou“ tóninu patří mezi klíčové dovednosti učitele MŠ. V této oblasti byly sledován zpěv písně s doprovodem a slyšenou melodií, s harmonickým doprovodem či bez a zpěv písně v jiné tónině (v transpozici).

Tabulka 10 Bodové hodnocení úrovně tonálního cítění

	E. J.	E. R.	K. K.	M. L.	V. R.	V. V
Vybraná tónina na začátku	C dur	D dur	D dur	C dur	Cis dur	Es dur
Zpěv písně s harmonickým doprovodem na začátku	3	5	5	4	4	5
Zpěv písně s harmonickým doprovodem v závěrečné lekci	5	5	5	5	5	5
Zpěv písní v jiné tónině (v transpozici)	5	5	5	5	5	5

V závěrečné lekci již všechny studentky, bez výjimky, zvládly zpěv písně s harmonickým doprovodem na výborné úrovni. To značí výrazné zlepšení především u

učitelek **E. J., M. L. a V. R.**, které během poměrně krátké chvíle získaly potřebnou jistotu a schopnost intonačně čistě zpívat i s harmonickým podkladem.

Ve třetím sledovaném úkolu, kterým byl zpěv písně v jiné tónině než v té původní, všechny paní učitelky dosáhly opět maximálního hodnocení. To svědčí nejen o jejich schopnosti se přizpůsobit transpozici tóniny.

Výsledky ukazují, že oblast tonálního cítění byla efektivně rozvíjena a že i studentky s nižší vstupní úrovní intonačně čistého a kvalitního pěveckého projevu dosáhly v závěru výuky plného zvládnutí daných úkolů. Tyto pokroky mají také pozitivní vliv na jakýkoli pěvecký projev během dne bez doprovodu hudebního nástroje a být tak kvalitním pěveckým vzorem pro děti v mateřské škole.

Rozvoj hudební představivosti byl v závěrečné lekci výuky podpořen a diagnostikován prostřednictvím dvou úkolů. Jednalo se o reprodukci rytmu slyšené melodie a následnou tvorbu vlastního zásobníku jednoduchých motivů, které půjdou právě v této činnosti využít i v praxi v MŠ.

Tabulka 11 Bodové hodnocení úrovně hudební představivosti

	E. J.	E. R.	K. K.	M. L.	V. R.	V. V.
Zvládne reprodukovat rytmus melodie	5	5	5	5	5	5
Vymýšlí vlastní zásobník motivů	4	4	5	4	4	5

Ve všech případech studentky zvládly bezchybně reprodukovat rytmus přehrané melodie. Všechny studentky byly tedy ohodnoceny maximálním počtem bodů, a to počtem 5 bodů.

Mírné rozdíly se objevily u druhého úkolu, tvorby vlastního zásobníku motivů. Paní učitelky **K. K. a V. V.** dosáhly maximálního hodnocení, přičemž jejich zásobník byl originální a vypracován poměrně rychle. Obě studentky si pomohly při tvorbě ověřováním hrou na klavír a oporou jim byly rytmické slabiky.

Ostatní paní učitelky **E. J, E. R., M. L. a V. R** získaly za tento úkol 4 body. Všechny byly schopny vytvořit smysluplný zásobník motivů, který byl použitelný i v běžné praxi v prostředí mateřské školy, nicméně jejich kreativita byla omezenější a užití jevy se opakovaly i v několika úryvcích. Také řešení úkolu zabralo delší dobu.

10 Odpověď na výzkumné otázky

Nyní se pokusíme na základě výsledků terénního výzkumu shrnout odpovědi na výzkumné otázky.

VO 1: Vede připravená progresivní řada úloh k rozvoji rytmického cítění učitelky MŠ?

Připravená řada úloh zaměřených na rozvoj vedla k prokazatelnému rozvoji všech zúčastněných studentek. Na začátku studentky prokázaly, že zvládnou rozlišovat sudé či liché metrum.

V závěrečných lekcích byla rytmická deklamace zařazena do širší struktury hudebních činností a studentky musely reagovat nejen na podněty z mé strany, ale také tvořit vlastní rytmické modely, rytmizovat texty a měnit metrum, případně i tonalitu známé písně. Právě tato komplexnost přispěla k upevnění rytmického cítění.

Všechny studentky kromě E. J. dosáhly v závěrečném hodnocení maximálního počtu bodů, což ukazuje na efektivitu připravené progresivní řady úloh. Odpověď je tedy kladná. Nejvýraznější rozvoj jsme mohli sledovat u paní učitelky E. J., která se z úrovně 2 bodů, kde byla evidentní nejistota a potřeba podpory z mé strany. Tato paní učitelka se posunula na úroveň hodnocenou 4 body.

VO 2: Vede připravená progresivní řada úloh k rozvoji tonálního cítění učitelky MŠ?

Připravená řada úloh systematicky podpořila rozvoj tonálního cítění. Rozvoj této schopnosti byl sledován skrze pěvecké činnosti, a to konkrétně od zpěvu s melodickou linkou, přes zpěv s vynecháváním melodie, případně zpěv s harmonickým doprovodem či bez doprovodu. Taktéž studentky čekal zpěv v jiných tóninách, než při prvním setkání.

Vstupní hodnocení nám ukázalo, že úroveň, s kterou vstupovaly studentky do výuky byla poměrně s výraznými rozdíly. Paní učitelky E. R., K. K. a V. V již vstupovaly do výuky s vysokou mírou intonační jistoty. Jiné paní učitelky vykazovaly menší jistotu, zejména při zpěvu s harmonickým doprovodem nebo bez opory doprovodu.

V průběhu samotné výuky byly připravené činnosti realizovány tak, aby postupně rozvíjely dovednost vnímat a udržet tóninu v různých podmínkách (s použitím klavíru i zvonkohry). Práce s transpozicí písně do jiné tóniny pomohla studentkám překonat fixaci na

konkrétní tónový prostor. V závěru lekcí byly paní učitelky schopny zpívat samostatně, s poměrně čistým intonováním. Dokázaly také tedy zpívat píseň v transponované tónině, což je důkazem, pokročilého tonálního citění.

Všechny paní učitelky tedy došly k intonační čistotě, která je nezbytná pro to, aby byly kvalitním pěveckým vzorem.

Připravená řada se tak ukázala jako účinná v rozvoji této schopnosti.

VO 3: Vede připravená progresivní řada úloh k rozvoji hudební představivosti učitelky MŠ?

Ano, i v této oblasti došlo k prokazatelnému rozvoji. Činnost připravená na diagnostiku vstupní úrovně hudební představivosti ukázala, že všechny paní učitelky disponovaly velmi dobrou dovedností reprodukovat rytmus slyšené melodie.

V úvodních lekcích paní učitelky pracovaly spíše s opatrností, bez tvořivého rozvíjení předložených motivů.

Progresivní řada úkolů v této oblasti byla zaměřena na podporu hudební tvořivosti, která byla rozvíjena pomocí činností jako například „HUDEBNÍ OZVĚNY“. Paní učitelky tvořily vlastní zásobník hudebních motivů.

Závěrečné hodnocení ukázalo, že všechny studentky zvládly reprodukci rytmu slyšené melodie bezchybně a byly také schopny vytvořit si vlastní zásobník, který byl prakticky využit i v jejich praxi MŠ. Nejvyšší míru samostatnosti a tvořivosti prokázaly paní učitelky K. K. a V. V, které vytvořily zásobník s originálními motivy. Ostatní studentky si vedly také velmi dobře a získaly 4 body.

To opět potvrzuje, že výuková řada hudebně-didaktických úloh účinně podporovala rozvoj hudební představivosti.

11 Diskuse

Výsledky realizovaného výzkumu potvrzují, že cíleně připravené a metodicky strukturované hudebně-didaktické úlohy mohou pozitivně ovlivňovat rozvoj rytmického cítění, tonálního cítění a hudební představivosti u učitelek mateřských škol. Účastnice výzkumu, kterými byly mé studentky, učitelky z mateřských škol přicházely do výuky s různou úrovní hudebních schopností. I tak bylo možné sledovat jejich individuální pokroky v rozvoji zmiňovaných hudebních schopností. Tyto výsledky jsou v souladu s tvrzením Váňové (2017), že hudební schopnosti a dovednosti je možné cíleně rozvíjet prostřednictvím systematické práce.

Z hlediska rytmického cítění byly patrné nejvýraznější posuny zejména u učitelek, které dosud neměly výraznější zkušenosti s rytmizací nebo hrou na nástroje. Toto můžeme zřejmě přirovnat k tvrzení Kodejšky a Váňové (1989), že rytmické schopnosti nejsou výlučně vrozené, ale lze je dále rozvíjet vhodně zvolenými úlohami.

V oblasti tonálního cítění se projevil zejména rozvoj v přesnosti intonační čistoty zpěvu a schopnosti přizpůsobit se harmonickému doprovodu. U pokročilejších učitelek došlo k posílení schopnosti transpozice písní, což jim umožnilo na pružnější reakci na potřeby pedagogické praxe. To naznačuje, že i v této oblasti může práce s hudebně-didaktickými úlohami prohloubit a upevnit existující dovednosti, jak poukazuje i Tichá (2014) ve své práci se skupinou nezpěváků.

Hudební představivost jako schopnost tvořivě a smysluplně reagovat na hudební podněty byla nejvíce ovlivněna individuálními dispozicemi a předchozími zkušenostmi každé učitelky. Výsledky nám naznačují, že rozvoj hudební představivosti je složitější proces, který vyžaduje delší časový horizont. Nicméně rozvoj můžeme podporovat cílenými úlohami v souladu s přístupy autorek jako Jenčková (2002) nebo Jurkovič (2012).

Z pedagogického hlediska lze pozitivně hodnotit i to, že mé studentky vnímaly praktické přínosy jednotlivých ověřovaných úloh pro svojí vlastní práci v mateřské škole. Často zaznívalo, že si uvědomily, jak hudební činnosti zařazovat do každodenní práce. Taktéž si uvědomily, jakým způsobem lze podporovat rozvoj hudebních schopností dětí v mateřské škole.

Přestože výsledky výzkumu působí povzbudivě, je nutné je interpretovat s ohledem na určité limity, které výzkum provázely. Výzkumný vzorek tvořilo pouze šest účastnic, navíc ze stejného vzdělávacího prostředí, což omezuje možnosti zobecnění závěrů na širší populaci učitelek mateřských škol. Výzkum probíhal v omezeném časovém úseku několika týdnů, a proto nelze jednoznačně posoudit dlouhodobý efekt jednotlivých úloh. Také počet ověřovaných hudebně-didaktických úloh byl limitovaný, i když zvolený záměrně s ohledem na možnosti realizace v rámci individuální výuky. Tyto skutečnosti je nutné zohlednit i při interpretaci výsledků. Výzkum může sloužit jako výchozí inspirace pro další zkoumání tohoto problému ve větším rozsahu. Během výzkumu jsem získal další data pro případné další zpracování.

Ze svého pohledu bych chtěl dodat, že aktualizace současných studijních materiálů za účelem zvyšování kvality výuky didaktiky předškolní hudební výchovy je opravdu třeba. Většina materiálů, které pedagogické fakulty využívají, je vydaná více než před 10 lety. Protože žijeme v době, kdy studenti a vyučující využívají informační technologie (iPady, notebooky, interaktivní tabule), bylo by efektivní vytvořit on-line podpůrné materiály k tištěné publikaci. Právě videonahrávky vyučujícího, kde pracuje s dětmi či kde vysvětluje problematiku didaktiky předškolní HV by bylo pro současnou přípravu učitelů mateřských škol velmi přínosné.

Dalším krokem, který by bylo potřeba v edukační realitě prozkoumat a věnovat mu dostatek pozornosti, je výuka hry na klavír v oboru Učitelství pro mateřské škole a jeho současná podoba. Především mám na mysli literaturu, která je pro výuku nyní používána. Zde vidím potřebu rozvíjet klavírní dovednosti studentek právě v oblasti transpozic písní a jejich doprovodů. Mnoho paní učitelek totiž na klavír vůbec nehraje i při skutečnosti, že na své pedagogické škole či fakultě k tomu byly vedeny. Často se také stává, že hrají v jiné tónině, než mají děti svůj hlasový rozsah.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo ověřit účinnost hudebně-didaktických úloh, které byly vytvořeny jako součást připravované cvičebnice k didaktice předškolní hudební výchovy.

Teoretická část práce se zaměřila na charakteristiku současného stavu HV v mateřských školách a s tím související požadavky kladené na učitele. Dále se v teoretické části zabýváme analýzou studijních materiálů. V rámci této části byl proveden teoretický výzkum, který měl za cíl zmapovat aktuální studijní materiály používané v přípravě budoucích učitelů. Zjištění ukázala, že obsahově jsou materiály kvalitní, ale po stránce grafického zpracování již zastaralé. V některých materiálech se vyskytovaly i neaktuální termíny a neodráží tak současné potřeby pedagogické praxe.

Tyto úlohy byly zaměřeny na rozvoj rytmického cítění, tonálního cítění a hudební představivosti u učitelek mateřských škol. Praktické ověřování probíhalo formou individuálních lekcí v soukromé hudební škole, kde se výzkumu účastnilo šest učitelek s různou úrovní hudebních schopností a dovedností.

Výsledky ukázaly, že připravený soubor hudebně-didaktických úloh skutečně přispívá k rozvoji sledovaných oblastí. U všech účastnic výzkumu došlo ke zlepšení. Významným přínosem bylo také posílení sebedůvěry účastnic při hudebních činnostech, což se následně projevilo i v jejich vlastním pedagogickém působení v mateřské škole.

Z pohledu autora této bakalářské práce se jeví jako velmi potřebná aktualizace stavu studijních materiálů, které se v oblasti didaktiky předškolní hudební výchovy používají. Mnohé z nich jsou po obsahové stránce velmi zdařilé, ale po stránce grafického zpracování již neodpovídají současným standardům. Taktéž jsou poznamenány společenskými změnami v minulém století. Do budoucna by bylo vhodné doplnit tištěné publikace o on-line materiály včetně videonahrávek, které by mohly sloužit jako podpora při samostudiu a přípravě na samotnou práci s dětmi.

Výsledky bakalářské práce mohou posloužit nejen jako podklad pro další rozvoj ověřovaných úloh, ale také jako inspirace pro individuální výuku v rámci přípravy budoucích učitelek mateřských škol. Věřím, že prakticky zaměřené úkoly, které kombinují zpěv, hru na nástroj, rozvoj sluchového vnímání i tvořivou práci s hudebním materiálem,

mohou být cenným přínosem jak pro studenty pedagogických fakult, tak pro již působící pedagogy v mateřských školách.

Seznam použitých informačních zdrojů

Primární zdroje:

Haman, J., & Skopal, J. (1991). *Dětský pěvecký sbor na prvním stupni základní školy*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Jenčková, E. (2019). *Dopravní prostředky v pohybových hrách s hudbou* (3. vyd.). Hradec Králové: Tandem. (*Hudba v současné škole. Výběrová řada*)

Jenčková, E. (2002). *Hudba a pohyb ve škole*. Hradec Králové: Tandem.

Jenčková, E. (2018). *Tóny jara* (6. upravené vyd.). Hradec Králové: Tandem. (*Hudba v současné škole. Výběrová řada*)

Jurkovič, P. (2012). *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál.

Kmentová, M. (2021). *Cvičebnice hudební nauky pro dospělé (začátečníky)*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

Kodejška, M., & Váňová, H. (1989). *Hudební výchova dětí předškolního věku: určeno pro posl. fak. pedagog. – obor učitelství pro MŠ. [Díl] 1., Hudební schopnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Kubecová, M., Pehelová, M., Slavíková, M., Růžičková, V., & Váňová, H. (2017). *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe. (*Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání*)

Lišková, M. (2006). *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání* (2. vyd., dotisk). Praha: Raabe. (*Nahlížet – nacházet*)

Motl, M. (2019). *Eva Jenčková a její podíl na profilaci české hudební pedagogiky*. Hradec Králové: Tandem.

Průcha, J., & Kořátková, S. (2013). *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál.

Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2008). *Pedagogický slovník* (4. aktualiz. vyd.). Praha: Portál.

Tichá, A. (2014). *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let* (3. vyd.). Praha: Portál.

Zezula, J., & Janovská, O. (1990). *Hudební výchova v mateřské škole: metodika* (2. vyd.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Internetové zdroje:

Kmentová, M., Chumchal, J., Loudová Stralczynská, B., & Jindrová, B. (2024). Hudební dovednosti učitele pohledem pedagogů mateřských škol – první výsledky výzkumného šetření. *Aura Musica*, 15, 23–34. https://aura.ujep.cz/artkey/aum-202401-0003_hudebni-dovednosti-ucitele-pohledem-pedagogu-materskych-skol-8211-prvni-vysledky-vyzkumneho-setreni.phpaura.ujep.cz+1aura.ujep.cz+1

Vyjádření k využití nástrojů umělé inteligence

Při zpracování této bakalářské práce jsem využila umělou inteligenci, jako podpůrný nástroj pro pravopisnou kontrolu, stylistické úpravy textu, překlad do anglického jazyka a při formulaci některých částí této bakalářské práce. Veškerý obsah práce byl však vytvořen na základě mého vlastního kritického myšlení, analýzy zdrojů a odborných poznatků. Umělá inteligence nebyla použita k vytváření originálních myšlenek ani k nahrazení mého vlastního výzkumu.

Seznam příloh

Příloha 1 – Pracovní list „Rytmizace a rytmická deklamace textu 1“

Příloha 2 – Pracovní list „Rytmizace a rytmická deklamace textu 2“

Příloha 3 – Pracovní list „Rytmizace a rytmická deklamace textu 3“

Příloha 4 – Pracovní list „Rytmické cítění“

Příloha 5 – Pracovní list „Hudební představivost“

Příloha 6 – Pracovní list „Hudební představivost – MELODIZACE DANÉHO RYTMU“

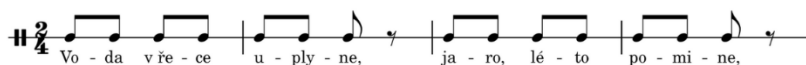
Příloha 7 – Pracovní list „Hudební představivost – NEÚPLNÉ OZVĚNY“

Příloha 1 - Pracovní list „Rytmizace a rytmiclá deklamace textu 1“

Rytmizace a rytmiclá deklamace textu

1

- 1** Text nejprve recitujte. Následně rytmicly deklamujte ve dvojím provedení.

- 2** Úkol: Rytmizujte říkadlo dvěma způsoby - v sudém a lichém metru.

**Já jsem malý žáček, zpívám jako ptáček.
Kdybich jidal s medem housky,
zpíval bych vám lepší kousky.**

Příloha 2 - Pracovní list „Rytmizace a rytmičká deklamace textu 2“

Rytmizace a rytmičká deklamace textu

2

1 Text nejprve recitujte. Následně vypracujte zápis rytmičké deklamace ve dvojitě provedení.

**Ty a já,
my jsme dva:
my jsme z jedny vesnice,
kradem husy slepice.**

Zde je v tomto provedení:

Metrum:

Zde je v tomto provedení:

Metrum:

Příloha 3 - Pracovní list „Rytmizace a rytmičká deklamace textu 3“

Rytmizace a rytmičká deklamace textu

3

- 1** Text nejprve recitujte. Následně vypracujte zápis rytmičké deklamace ve dvojím provedení..

**Spadl kámen do rybníka,
trefil zrovna do vodníka.
Vodník právě kabát šil,
když ho kámen udeřil.**

- 2** Úkol: Pokuste se přeměnit metrum a tonalitu písně “Jarní valčík” (Patrik Erlebach, Božena Kreplová)
Píseň 4x jinak může být provedena takto:

-
-
-
-

Jarní valčík

Zde je píseň v tomto provedení:

Tonalita:

Metrum:

Hudba: Patrik Erlebach
Text: Božena Kreplová

1. Ja-ro už je za-se ta - dy, sníh se ztra - til ze za-hra - dy
2. Nic se ne - boj, ky - tič - ko, za - hře - je té slu - níč - ko,

a v ze - le - né tra - vič - ce včel - ka še - ptá ky - tič - ce.
zi - ma už je za ho - rami, ja - ro je tu o - pět s námi.

Příloha 5 - Pracovní list „Hudební představivost“

Hudební představivost

- 1** Zopakujte rytmický model hraný na zvonkohru hrou na tělo (tleskání, dupání).

Příloha 7 - Pracovní list „Hudební představivost – NEÚPLNÉ OZVĚNY“

Hudební představivost - NEÚPLNÉ OZVĚNY

- 1 Učitelka zahraje melodii (na klavír, flétnu, zvonkohru), děti zatleskají nebo zaťukají rytmus slyšené melodie. Pokračujte podle vzoru. Nedělte poslední dobu v taktu (či dvojtakti). Poslední melodii dovedte k tónice.

Tento pracovní list byl vytvořen dr. Milenou Kmentovou a použit pro výzkum autora Bc. práce